

Az ózdi "Elek Imre" Uránia Csillagvizsgáló

Évek óta ryoma veszett a nagy Urániáknak. Az alábbiak alapján a Kedves Olvasó számára is érthetővé válik ennek oka.

Új klubunk névadása kapcsán jutottunk arra az elhatározásra, hogy szakítva a szokásos gyakorlattal, a hangzatos nevekkal ellentétben volt tanárunk, szakkörvezetőnk emlékének adózunk.

Elek Imre rövid élete során szinte utolérhetetlen eredményeket ért el az ózdi csillagászati élet megteremtésében. Fizika-kémia szakos tanárként az ózdi Béke-telepi általános iskolában tanított a hatvanas években. Lelkes szervező egyéniség volt. Kis csillagászati szakkörünk akkoriban kb. 20 főt számlált. A diákok mellett szinte minden korosztály képviseltette magát. Olyan légkörben nyilvánozott tudatunk, melyben a világ végtelenségéről, keletkezéséről és fejlődésének törvényeiről utköztetett nézetek képeztek a táptalajt. Taszított és egyben vonzott is a matematika kristálytiszta logikája, amint megkapó korrektséggel írja le a Mindenség törvényeit.

Megtanultuk becsülni a tudást, a törekvést a megismerés felé. Itt tanultuk meg, hogy a pusztá akarata a szódásüveg vastag üvegtalpából pompás műszereket hozhat létre, s hogy ezek a műszerek közel hozzák az elérhetlent. Emlékszem első kiselőadásomra, a lámpalázra és a taps okozta büszkeségre. Elek Imre meleg szavakkal tudott dicsérni, újabb és újabb feladatokra rászédni, társsá, részessé tenni.

Az Uránia akkoriban fillérekért szállított egyszerű lencsákat a szépmelékű Kulin György "Galilei élményét mindenkinek" életelve szellemében. Kis távcsöveink, melyek akkoriban annyi szép és emlékezetes élménnyel ajándékoztak meg bennünket, mai szemmel kezdetlegeseznek tetszenek. Főműszerünk egy titokzatos eredetű, fúrt tükrű 150/1500-as és egy 80/500-as Orgoványiféle refraktor volt. Ezek mutatták meg először a Hold, a Nap, a bolygók és a csillagok látványát, mint alappilléreket, melyre mindannyiunk életreszóló elkötelezettsége épül. Talán megbocsátja az Olvasó, ha volt szakkörünkre az érzelem hangján emlékezem annyi év után is.

1970 tavaszára készült el az ózdi Uránia kocka alakú épülete a Béke-telep fölötti dombgerincen, egy víztároló szomszédságában. Akkoriban tekintélyes eredménynek számított ez. A társadalmi munka értéke becslések szerint is másfél millió körül mozgott. Az Ózdi Kohászati Üzemek szocialista brigádjai, a közeli iskolák diákjai megszámlálhatatlan órát dolgoztak ott. Elkészült az előadóterem és az iroda. A fotolabor és a kupolatér műszerezettsége is irigylésre méltónak számított.

Utólag bámulatraméltó teljesítménynek tűnik az Imre által végzett munka, abban az időben, amikor a kiselejteztett műszereket a gyárak inkább megsemmisítették és csak hímondónak jutott belőlük az iskolák vagy szakkörök szertárába. Imre meggyőződéses népszerűsítő volt. Az ő műhelyében nőtt fel a mai amatőr szemléletű társaság. Igaz, kevesen maradtunk.

1977-ben villámcsapásként ért a hír: Imre meghalt. A szakköri élet, mint várható volt, hanyatlásnak indult. A lassú visszaesés biztos jelei kezdtek mutatkozni: gyakorta bezárt ajtók, eszközök a pánccélszekrényben... Végül heves viták után elvették tőlünk a kulcsot is. Utódok sora próbálkozott

életben tartani az intézményt. Közben a külső feltételek is megromlottak. Az Ózdi Népművelési Intézmények, mint fő fenntartó szerv, szintén anyagi gondokkal küszködött. A hetvenes évek eleje óta változatlan évi tízezer forintos támogatás már a felét sem érte. A humánorientált művelődéspolitikai szemlélet értelmében "improduktív ágazatként" kezdték kezelni a csillagászatot, tovább nyírálva a támogatást. Korábban is voltak óvatos célzások szakköri díjakra, belépőkre, de ezeket Imre mereven elutasította. Úgy érezte, nem lenne tisztességes dolog olyanoktól pénzt kérni, akik kivették a részt a munkából, akikért mindez készült.

A nyolcvanas évek közepére az épület állaga annyira leromlott, hogy a felújítás sürgőssé vált. Levélben kértünk segítséget a budapesti Urániától. Azonban az ő lehetőségeik is erősen korlátozottak. A helyi közművelődési központ az épületet lezárta, a szakkör 1986-ban feloszlott.

1989 őszéig kellett várni, hogy az épületet felújítsák, ekkor Kocska Tamás barátom vállalta, hogy életrekelti az évek óta halódó intézményt. Rengeteg munkával eltakarítottuk a felújítás maradékait, felállítottuk a kultúrház raktárában porosodó műszereket, pontosabban azok földi maradványait. A nagyszerű élményeket nyújtó remek refraktorok optikai időközben feltehetőleg és remélhetően méltó gazdára leltek. A 40 cm-es tükör tartója is bizonyára nemes célokat szolgál valahol.

Itt álltunk hát november 13-án, a megnyitó napján egy felújított épületben, üres csövekkel, használhatatlan műszerekkel, egy rozsdás fémúszerral és kiselejtezett irodabútorokkal. Az első elkeberedésből felocsúdván megszerveztünk egy kislétszámú, de igen lelkes szakkört. Előadásokat, vetítéseket, bemutatókat tartottunk. De még a leglelkesebb hallgatóságnak is kedvét szegi a téli hónapok hidege. Csupán egyetlen villanyradiátor kínlódott, falva az áramot, de a melegnek még csak az illúzióját sem keltette! Decemberben fagyszünetet rendeltünk el. Várakozásunkkal ellentétben egy kis mag mégis együtt maradt. Pedig csak munkát tudtunk ígérni. A fiúk, lányok, meglátva a fényt, felkaptattak a hegyre, jöttek segíteni.

Januártól munkánk középpontjában a 40 cm-es fémúszér felújítása áll. Darabokra szedtük a karvastagságú tengelyekkel, kéményi csövel és olimpiai léptékű ellensúlyokkal megáldott szörnyceteket. Drótkefe, rozsdamaró és a védőfestékréteg után kezdtek kibontakozni egy pompás műszer körvonalai. Készül egy kvarc vezérlésű óramű szabályozó fokozata, egy asztali fotométermikroszkóp negatívokhoz és egy kis spektrográf, áttekintő irányépek felvételéhez. Tamás munkájának eredményeként a távcső minden irányban motorikusan, egy botkormánnyal mozgatható, ugyanígy működik a kupolaforgatás is. Közben egy új tükörtartó is elkészült. Az első próbát földi tárgyakon megejtve elégedettek vagyunk a leképezéssel. A nagy műszert főleg fotografikus munkára kívánjuk használni.

Szándékaink szerint április 5-én újraindítjuk a szakkört, és saját, kisebb műszereinkkel igyekszünk áthidalni az első időszak nehézségeit. Nagy örömeinkre szolgálna, ha minél több amatőr és klub venné fel velünk a kapcsolatot, mert távlati terveink között az is szerepel, hogy az észlelő amatőrök egyik bázisává válhassunk.

A február 9-i holdfogyatkozás megfigyelése már-már a régi idők hangulatát idézte. Reméljük, hogy munkánk hosszabb távon talán arra is választ ad, hogy mi lett a vidéki Urániákkal.

AGÓCS LÁSZLÓ